

Pakauna

Adu dagiti baro a takuat iti agrikultura, ngem adu a mannalon ti saan a mairanranud kadagitoy ta dida makaasideg kadagiti ahensia a mangiwanwanwan kadagitoy. Adda met dagiti makaasideg no dumar-ayda kadagiti panagsanay.

Adda pay dagiti mannalon ti kayatda ti makaadal, ngem maliwayan ida dagiti ahensia a nakatakuat kadagitoy a teknolohia. Gapu iti kaadu dagiti kayatda nga aramiden, malipatan dagiti mangimaton kadagitoy nga ahensia ti pudno a kaipapanan dagiti aramid -- ti mangidanon kadagiti resulta ti panagsukisok kadagiti mannalon.

Addada met dagiti mannalon ti nakaadal kadagiti baro a teknolohia, ngem saanda maiyaplikar dagitoy iti talonda.

Ngarud, ti Extension Directorate ti Mariano Marcos State University ti agbalin a ramay ti unibersidad tapno maiyasideg dagitoy a takuat kadagiti mannalon, ken dadduma a benepisario ti panagrang-ay tapno magun-odda ti panagdur-as.

Babaen ti tulong ti Commission on Higher Education, maipablaak dagitoy a teknolohia tapno maisaknap dagitoy a takuat.

Mairuknoy daytoy a pagbasaan kadagiti amin a mannalon ken dagiti kliente dagiti Techno Pinoy Centers iti Rehon I.

Agisayangkat ti Extension Directorate kadagiti panagsanay, *pilot demonstrations* ken *exhibits* tapno maiyadal dagitoy a takuat.

Agmulatayo iti Kamote

Maysa ti kamote a kangrunaan a mula iti pagilian. Iti Ingles, maawagan daytoy iti "poor man's crop" ken adu ti pakaaramatanna. Kadagiti amin nga agbagas a ramramut, umun-una ti kamote gapu ta adu ti pakaaramatanna. Maaramat amin a pasetna taraon ti tao, dinguen, ken mabalin pay a maproseso.

No maikkan laeng ti kamote iti dakkal nga importansia ken maamiris dagiti adu a pakaaramatanna, dakkal ti kontribusionna iti ekonomia iti pagilian. Dakkal pay ti maitulongna kadagiti babassit a mannalon nga agkasapulan iti alisto ken sidadaan a pamastrekan.

No idasig kadagiti dadduma a mulmula, alisto ti kamote a mayadaptar iti ania man a klase ti daga, ken bassit laeng ti kasapulanna a pannakatarawidwid.

Nupay adu ti maitedna a pagsayaatan, nababa pay laeng ti produksion ti kamote iti pagilian. Mabalin a gapu daytoy iti kurang nga ammo maipapan iti panagmula iti kamote, puonan, problema iti paglakuan, ken dadduma pay.

Masapul a maisuro dagiti umno a wagas ti panagmula iti kamote tapno ngumato ti produksion, agraman ti pannakaisaknap ti adu a pakaaramatan ti kamote,

Tiempo ti Panagmula ken Daga a Pagmulaan

- Kapintasan a panagmula iti bulan ti Oktubre agingga't Disiembre. Saan a napili a mula ti kamote ta kabaelanna ti agbiag iti ania man a klase iti daga. Nupay kasta, napimpintas ken ad-adu ti maapit no agmula iti pannaraten a daga ken nabaknang iti organiko nga abono.

- Mairekomenda ti daga nga addaan iti kaalsem (pH) a 5.5 agingga't 7.0. Saan a nasayaat iti panagdakkal dagiti mula no nababbaba wenna nangatangato ngem iti daytoy ti kaalsem ti daga.

Panangisagana iti Pagmulaan

- Mamindua iti makalawas nga araduen ken muriskien ti daga tapno al-alisto a maigamer dagiti organiko nga abono ken dadduma pay a kasapulan para iti nasayaat ti panagdakkal dagiti mula.
- Agaramid kadagiti gurit wenna basar a pagmulaan.
- Lintegen dagiti pagmulaan a gurit tapno al-alisto ti panaggaik.

Panagpili iti Barayti nga Imula

- Mairekomenda dagiti barayti ti kamote a nalaka a matangkenan, nagaget nga agbagas, naresistencia kadagiti peste, dadakkal ti bagasna, naimas, ken napukray.
- Iti agdama, adu dagiti irekrekomenda ti Philippine Seedboard a barayti ti kamote a mabalin nga imula iti lugartayo.

Dagiti Rekomendado a Barayti iti Lugartayo

Barayti	Panagapit (aldaw)	Kangato ti Maapit (t/ha)
PSB Sp 15	100-105	12.5
PSB Sp 16	100-105	
PSB Sp 17	100-105	17.75
PSB Sp 19	100-105	9.63
PSB Sp 20	100-105	9.26
PSB Sp 22	100-105	12.44
Kinampay	100-105	7.41
NSIC Sp 30	105-110	13.42
NSIC Sp 18	100-105	12.2
NSIC Sp 20	100-120	11.08
NSIC Sp 21	100-105	13.48
NSIC Sp 22	100-120	15.9
NSIC Sp 23	100-120	13.0
NSIC Sp 24	100-120	13.4
NSIC Sp 25	100-120	11.68

Panangisagana kadagiti Imula

- Mabalin nga imula ti aniaman a paset ti kamote kas iti bagas, saringit, rangaw, ken lanutna. Segun ti klase ti imula iti kaadu ti maapit.
- Kapintasan ti rangaw ti kamote nga imula. Nupay kasta, no nakurang ti maimula a rangaw, mabalin dagiti medio natangkenan a lanutna.
- Mangputed iti 25 agingga't 30 a sentimetro ti kaatiddogna no naisaganan ti daga a pagmulaan.
- Siguraduen a nalangto ken awan iti sakit dagiti imula a kamote.

Panangidulin kadagiti imula

- Mairekomenda nga agmula kadagiti kaputputed a rangaw ti kamote.
- No saan a maimula a dagus dagitoy, mabalinda a maidulin iti 7 nga aldaw.
- Ikkaten ti sumagmamano a bulongda. Ibat laeng dagiti bulong nga asideg iti rangaw.
- Reppeteng dagitoy, bungonen iti sako ti puonna, ken ikabilda iti nalamiis a lugar.

Agmulatayo iti Kamote

Panagmula

- Kapintasan a panagmula iti maudi a paset ti Oktubre agingga't katengnga ti Disiembre, wenno inton' kalpasan ti panagapit iti pagay.
- Kasapulan ti mula ti umiso a dam-eg ti daga.
- Mabalín met ti agmula iti panagtutudo ngem dakkel ti pagbabaan ti apit ta nalanglangto dagiti mula isu a maagawan ti panagbagasda.
- Agmula iti kaaddayo a 25 agingga't 30 a sentimetro tunggal puon ken 75 agingga't 100 a sentimetro tunggal gurit.
- Maysa laeng ti imula iti kada puon tapno saan nga aggiinnagaw dagiti mula kadagiti nutriheno.
- No ad-adu ngem iti maysa a puon ti imula, babbabassit ken ad-adu dagiti saan a mailako a bagasda.
- Makaimula iti 33,333 agingga't 40,000 a lanut iti maysa nga ektaria.
- Padanuman a dagus dagiti mula kalpasan ti panagmula tapno al-alisto iti panaglangtoda.
- Dagus a sugotan matay no ad-adu ngem 30 a porsiento ti kaaduna dagiti masapul a masugotan. Ngem no nababbaba ngem 30 a porsiento, uray saanen a nga agsugot ta saanda nga apektaran ti kaadu iti maapit. Saan nga urayen ti maysa wenno dua a lawas sakbay a sugotan dagitoy.

Panaglimbang ken Panagiruot

- No di makontrol dagiti ruot, pabassitenna ti apit iti agingga iti 42 a porsiento. Nangnangruna a kritikal iti panagdakkel dagiti ruot iti umuna a dua a bulan kalpasan ti panagmula.
- Paruten wenno limbangan dagiti ruot apaman nga agtuboda.
- Limbangan dagiti mula inton' 2 agingga't 4 a lawas kalpasan iti panagmula.

Panagabono

- Nasken nga ipaamiris nga umuna ti daga sakbay nga agmula.
- No saan a napaamiris ti daga, agabono iti 30-30-30 kg nga NPK iti kada ektaria (4 a sako ti kompleto a ganagan).
- No talaga a nababa iti kalidad ti daga, agabono iti 6 agingga't 8 a sako a 14-14-14 kada ektaria.
- Laglagipen a no adu unay ti suplay ti mula a nitroheno, lumangtoda laeng ngem basbassit ti maibagasda.
- Mabalín a paminduaen nga iyaplikar ti abono. Abonoan dagiti mula iti panawen ti panagmula. Iyaplikar ti nabatbati nga

abono inton' makabulan kalpasan ti panagmula wenno sakbay ti panaglimbang.

Panagrangaw

- Mayat met no rangawan dagiti mula tapno adda sidaen ken nayon a pamastrekan.
- Mabalín met nga ipakan daytoy kadagiti dinguen. Nupay kasta, mabalín a pabassitenna ti maapit ta pababaenna ti kabaellan dagiti mula nga agbagas. No saan a maliklikan a rangawan dagiti mula, agala laeng inton' 30 nga aldaw kalpasan iti panagmula.
- No rangawan dagiti mula inton' 2 agingga't 3 a bulan kalpasan ti panagmula, bumassitton ti maapit ta apektaranna ti panagbagas dagiti mula.

Panagapit

Nupay agdepende iti barayti ti kamote ken ti kasasaad ti panawen a panagapit, kadawyan a maapit dagiti mula inton' 3 agingga't 4 a bulan kalpasan ti panagmula.

Mabalinen nga apiten dagiti bagas ti kamote no agrenggat iti puon dagiti mula nupay kadagiti sabali a barayti ket awan ti makita a pagilasinan. No masapa unay ti panagapit, nababbaba ti maapit. No met naladaw unay, naurat, naamnaw ken balitungegen dagitoy. Mairekomenda ngarud iti pannakakali dagiti bagas ti kamote no madanonan ti 105 nga aldaw. Mabalín met nga apiten dagitoy kalpasan ti 120 nga aldaw, wenno naladladaw, ta nangatngato ti maapit ngem dakdakkel met ti risgo nga atakaren dagiti balitungeg.

Editorial Board

Dr. Marivic M. Alimbuyuguen, *Chair*

Mercy Fausta R. Gaño,

Translated into Iloco/Lay-out:

Dr. Artemio B. Alcoy, MMSU-CAF

Reynaldo E. Andres, *Editor*

Source of Technology

Consultants/Advisers

Dr. Stanley C. Malab

Dr. Miriam E. Pascua

Impablaak ti Mariano Marcos State University-Extension Directorate iti tulong ti Commission on Higher Education (CHED) babaen iti programa "Strengthening the Farmers' Information and Technology Services through the Production of IEC materials"